

Izjava predstavnikov koroških Slovenk in Slovencev ob 70. obletnici Avstrijske državne pogodbe iz leta 1955

Avstrija je z državno pogodbo iz leta 1955 ponovno pridobila svojo svobodo in neodvisnost. Mi, koroške Slovenke in koroški Slovenci, to obletnico praznujemo skupaj z vsemi avstrijskimi sodržavljankami in sodržavljeni. Demokratična republika je s pomočjo zavezniških sil in zahvaljujoč lastnim zaslugam za osvoboditev izpod nacizma – h kateri je pomembno prispeval oboroženi odpor Slovenk in Slovencev na Koroškem – vstala iz ruševin vojne, v katero nas je pahnila nacistična diktatura. Južne meje Avstrije so bile z napadom nacistične Nemčije na Jugoslavijo nasilno spremenjene. Z državno pogodbo iz leta 1955 so bile meje Avstrije v skladu z mednarodnim pravom ponovno vzpostavljene, s podpisom so jih potrdile tudi podpisnice, vključno z Jugoslavijo. V zameno se je Avstrija v 7. členu pogodbe zavezala, da bo v prihodnje spoštovala in varovala pravice svojih jezikovnih oziroma narodnih manjšin, kot so določene v pogodbi. Za nas je Avstrijska državna pogodba po eni strani »Magna Carta« naših manjšinskih pravic, po drugi pa jamstvo za obstoj Republike Avstrije. To krepi našo povezanost z Avstrijo.

Zagotovila 7. člena zajemajo in zagotavljajo zaščito avtohtonega slovenskega jezika in kulture v šolah, pred sodišči in uradi, v javnosti, vključno z enakopravnim sodelovanjem v družbenem življenju itd. Bistveni deli omenjenih zaščitnih določil so bili sprejeti v ustavo, delno podrobneje zakonsko urejeni in delno tudi uresničeni – čeprav pogosto z veliko zamudo. Nekatera od teh določil so postala žrtev politične samovolje, na primer ukinitve do leta 1958 obveznega dvojezičnega pouka na celotnem območju manjšinskega šolstva na Koroškem.

Republika Avstrija, ki je šele pozno priznala svojo soodgovornost za drugo svetovno vojno in nacizem, je odtlej naredila veliko korakov k zadoščenju žrtvam nacizma in njihovim potomcem. Večina nazadovanj, kot sta bila na Koroškem šolska stavka leta 1958 in »Ortstafelsturm« leta 1972, je bila premagana oziroma so bile njihove negativne posledice vsaj ublažene.

Kljub našim z ustavo in državno pogodbo zagotovljenim pravicam smo morali po dolgotrajni sramotni razpravi o dvojezičnih krajevnih napisih v letih 2000–2011 sprejeti boleč kompromis – vendar smo ga sprejeli. Z zadovoljstvom smo nato opazovali, da je ta kompromis kljub vsemu privedel do pomembnega izboljšanja ozračja v odnosu do slovenske narodne skupnosti. Ponekod so občinski predstavniki sami od sebe začeli postavljati dodatne dvojezične napise in se vse

pogosteje trudijo za pozitiven odnos do dvojezičnosti. Zaradi vsega omenjenega in časovnega odmika so številne koroške Slovenke in številni koroški Slovenci lažje predelali zgodovinske travme in se počutijo svobodnejše.

Dvojezično šolstvo in kulturni dosežki slovenske narodne skupnosti so pridobili na spoštovanju, kar je obogatilo skupno življenje vseh Korošcev in Korošic. K temu sta prispevali tako Republika Avstrija kot Dežela Koroška, in to počneta še danes – npr. z izobraževalnimi ponudbami, s subvencioniranjem kulture, s spodbujanjem raznolikega dialoga v Deželi in s prizadevanjem za pozitivne odnose s Slovenijo itd. Z vsem tem se strinjamo.

Kljub vsemu veselju ob jubileju pa ne moremo zamolčati, da smo se morali v vseh 70 letih za vsak najmanjši napredek pri uresničevanju naših zagotovljenih pravic trdo boriti. Razlogi za to so bili: zgodovinske obremenitve, nacionalistično nerazumevanje, pomanjkanje pripravljenosti za dialog in dolgo nerazčiščeni odnos Avstrije do svoje preteklosti. Dolgotrajne travmatične posledice sistematičnega prisilnega pregona več kot tisoč koroških Slovenk in Slovencev, medgeneracijske izkušnje diskriminacije, predsodki, pa tudi vse večje razpadanje oz. spreminjanje tradicionalnih družbenih razmerij, vse do globalizacije, so povzročili, da se je jedro slovenske narodne skupnosti zaradi asimilacije in odseljavanja vse bolj krčilo. V nekaj generacijah je prej večinsko slovensko govoreče prebivalstvo južne Koroške doživelo hiter »nenaraven« jezikovni izbris. Roko na srce – kdo zlahka opusti svoj materni jezik, še zlasti v svoji domovini? Zadoščenje pomeni tudi, da v dialogu skupaj poiščemo razloge za tak razvoj in poskušamo odpraviti vzroke zanj – preden bo prepozno. Priznanje oboroženega odpora koroških Slovenk in Slovencev proti nacističnemu režimu kot bistvenem prispevku k nastanku Avstrijske državne pogodbe in s tem pridobitvi svobode in neodvisnosti Avstrije bi številne koroške Slovenke in Slovence opogumilo, da svojega maternega jezika ne bi opustili, temveč bi ga samozavestno predajali naslednjim generacijam.

Naše spominjanje ob jubileju tako vključuje sramoto in veličastnost, uspehe in poraze, boj za pravice in boj proti predsodkom, zavedanje pomena solidarnosti, ki smo jo pri tem spoznali in doživeli – in žal vedno znova tudi brezbržnost tako na ravni države kot znotraj lastnih vrst. Kljub temu nočemo izgubiti zaupanja v dobro in demokratično prihodnost Avstrije in Evropske skupnosti, temveč ga želimo krepiti.

Kot del avstrijske civilne družbe ter kot državljanke in državljani Avstrije od vlade zahtevamo spoštovanje in razvoj tistih pravic in razvojnih možnosti, ki so nujne za nadaljnji obstoj slovenske

narodne skupnosti na Koroškem. Sem med drugim sodijo nujna razširitev dvojezičnega šolstva in izobraževanja – od otroškega varstva do univerze – posredovanje slovenske zgodovine in kulture na Koroškem, omogočanje in spodbujanje prisotnosti ter rabe slovenskega jezika v javnosti, na uradih in sodiščih ter ohranjanje plodnega dialoga. K temu dialogu želimo prispevati tudi sami. Slovenski jezik in kultura sta se prav na Koroškem razvijala skozi stoletja, tu pognala korenine in se razvila do te mere, da sta postala del koroške in avstrijske identitete – in to sta še vedno.

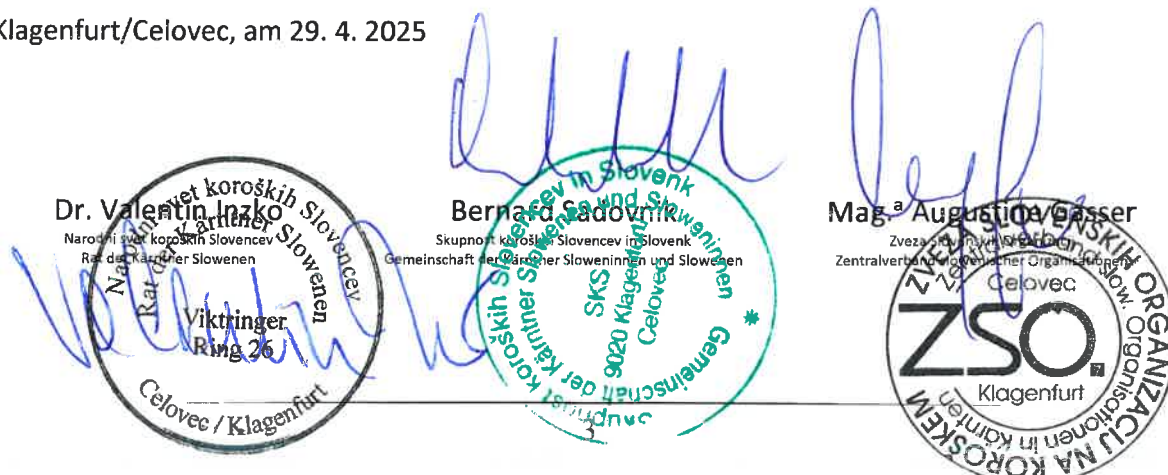
Da bi zagotovili večjo vidnost in živost rabe slovenskega jezika ter tako izkazali spoštovanje in priznanje slovenski narodni skupnosti in s tem velikemu delu koroškega prebivalstva, bi morale biti v ustreznem obsegu zagotovljeno tudi aktivno znanje slovenskega jezika javnih uslužbencev na dvojezičnem območju avstrijske Zvezne dežele Koroške. Z ureditvijo dvojezičnega sodstva na celotnem dvojezičnem območju, vključno z Deželnim sodiščem v Celovcu, bi morala Republika Avstrija po 70 letih izpolniti svojo dolžnost pravne implementacije.

Avstrijska državna pogodba iz leta 1955, ki je temelj svobode in neodvisnosti Avstrije, vključuje tudi garancijo za njene državne meje. Ker pa hkrati vsebuje tudi obveznosti Avstrije na področju pravic manjšin (člen 7), sta obe sestavini neločljivo povezani.

Pošteno izpolnjevanje vseh v Avstrijski državni pogodbi zagotovljenih pravic je in ostaja preizkus demokracije in pravne države. Glede na desetletja različnih opustitev bi bil sklad za ohranitev slovenskega jezika, krepitev jezikovne usposobljenosti in spodbujanje učenja jezika, ki bi ga ustanovila zvezna država, simbol iskrene politične volje. Obenem bi bil to majhen prispevek k popravi škode, nastale tako zaradi dolgoletnega nepopolnega izvajanja zaščitnih določb iz 7. člena Avstrijske državne pogodbe kot zaradi asimilacijske politike, kar je privedlo do drastičnega zmanjšanja števila pripadnikov slovenske narodne skupnosti.

Na vse to želimo spomniti ob jubileju – in za to skupaj ter brez zadržkov zavzeti jasno stališče.

Klagenfurt/Celovec, am 29. 4. 2025

Dr. Valentin Inzko
Narodni svet koroških Slovencev
Rat der Kärntner Slowenen
Vikttringer
Ring 26
Celovec / Klagenfurt

Bernard Sadovnik
Skupnost koroških Slovencev in Slovenk
Gemeinschaft der Kärntner Slowenen und Sloweninnen
SKS
9020 Klagenfurt
Celovec

Mag.^a Augustina Gasser
Zveza slovenskih organizacij na Koroškem
Zentralverband slowenischer Organisationen in Kärnten
Celovec
ZSO
Klagenfurt